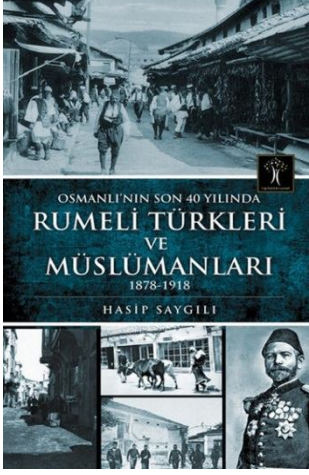

KİTAP İNCELEMESİ - 2

Hazırlayan: Zafer SARAÇ*

OSMANLI'NIN SON 40 YILINDA RUMELİ TÜRKLERİ VE MÜSLÜMANLARI 1878-1918

Yazar: **Hasip SAYGILI**

Osmanlı'nın Son 40 Yılında Rumeli Türkleri ve Müslümanları 1878-1918

İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık,

2016, 256 sayfa,

ISBN: 9786054977734

Rumeli; bir zamanlar ismine kanıp kolaylıkla Rumların vatanı diye yaftalanabilecek bir yer değildi. Türk nüfusunun Anadolu ile boy ölçüştüğü Evlad-ı Fatihan'a mesken olmuş güzide bir Türk vatanıydı. Ne olduysa Balkan Savaşları sonrası oldu. Önce toprağı vatan yapan o nüfusumuzu kaybettik. Sonrasında koca toprak parçaları Osmanlının kayıp hanesine yazıldı. İşte o zaman adı Rum kendisi Türk olan Rumeli, adıyla sanıyla başkalarının oldu. Balkan tarihi konusunda ki önemli çalışmalarıyla adından bahsettiren Doç. Dr. Hasip Saygılı son çalışmasıyla bu kayıpların arka planına ışık tutmaya çalışmış. Çeşitli akademik dergilerde yayımlanan makalelerini bir araya toplayarak, önemli bir eser vücuda getirmiş.

Eser 1878-1908 yılları arasında Balkan Tarihi için önemli noktalara temas eden, 9 makaleyi içermektedir. Sunuş kısmını takiben bu makalelere yer verilirken epilog kısmıyla kitap tamamlanmıştır. Eserin ilk makalesi Balkanlarda görevli Osmanlı bürokratlarının durumunu göstermesi açısından önemli bir örnek oluşturan, Müşir Mehmet Ali Paşa'nın Berlin Kongresinden katline kadar ki yaşamı mercek altına alınmıştır. Siyasi bir cinayete kurban

Kitap İncelemesi (Book Review)

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Elazığ, Türkiye, E-posta: zafersarac@hotmail.com

giden Türk bürokratin hayat hikâyesinden bahsedilirken, ömrünün son anları faaliyetleri çerçevesinde çok iyi bir şekilde dile getirilmiştir. Katledilmesini izleyen süreç, bunun siyasi etkileri, geniş bir perspektifle okuyucuya sunulmuştur.

Sayfa/Page | 234

İGÜ Sos. Bil. Derg.,
4 (1), 2017,
ss. 233-236.

Makalelerde anlatılan bazı vakalar tetikleyici etkisinden dolayı, basit tarihi olaylar kapsamında değerlendiremeyeceğimiz bir görünüm sergilemektedir. Bölge coğrafyası için dönüm noktası diyebileceğimiz bu tarihi olaylar irdelenirken, olayın öncesi, sonrası ve tüm yönleriyle ele alınarak geniş çaplı sonuçları tüm etkileriyle ortaya konulmuştur. Halen ülkeler arasında önemli diplomatik krizlere neden olabilen, siyasi cinayet ve suikastlar geçmişte Balkan coğrafyasında da görülmüştür. Eserde bu minvalde iki Rus konsolosunun katledilmesi, tüm yönleriyle ele alınmıştır. Bu siyasi cinayetler tahlil edilirken sadece olay örgüsünün anlatımı ile kalınmamış, adeta üzeri kapalı bir cinayet dosyası tekrardan açılmış farklı kaynaklar takip edilerek, olayın mevcut tablosu zenginleştirilerek, konunun çerçevesi çizilmiştir. Basit manada cinayet olayı ele alınırken, olayı izleyen dönem içinde karmaşıklaşarak ana olaya eklenen olaylar dizisi çok iyi sentezlenerek sunulmuştur. Örneğin; İlk aşamada Konsolos'un öldürülmesini izleyen olaylar zinciri Rus Donanmasının Karadeniz'e çıkmasına varıncaya değin kusursuz anlatılmıştır. Makaleleri bu nedenle bir tarihi olayın incelenmesinin nasıl yapılacağı hususunda ders teşkil edecek bir konuma yükseltebiliriz.

Kırk yıllık süreç içerisinde (1878-1908) Dünya'nın en karışık bölgesi olma özelliğini gösteren Balkanlar, "*Hüseyin Hilmi Paşanın Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Rus Diplomatik Misyonları ile Bulgar Komitacıların İlişkileri*" ve "*Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya'da Yunan Komitacıları ve Osmanlı Devleti*" isimli makalelerle daha açık bir konuma kavuşturulmuştur. Balkanlardaki bu kozmopolit yapıyı ortaya çıkaran çetelerin birbirleriyle ve üst düzey siyasi mekanizmalarla ilişkileri ele alınarak siyasi tablo ve gölgede kalmış gizli ilişkiler netleştirilmiştir. Balkan tarihi ile ilgili ayrı bir araştırma konusu olabilecek çetecilik faaliyetleri bu makalelerle neşter altına yatırılırken, dönemi anlatan tarih literatürüne önemli bir katkı sağlanmıştır.

Kitapta yer alan "*Balkan Harbinde Osmanlı Bozgununun Karanlık Yüzü: Dönemin Tanıklarının Gözüyle Müslüman Ahalide İnsan Kalitesi ve Sosyal Çözülme Problemi*" isimli makale ise Osmanlının içerisinde bulunduğu birçok vahim durumun sebebinin ne olduğuna gayet açık cevaplar veriyor. Osmanlı Devletini yıkıma götüren sebepler tahlil edilirken, geri planda kalan sosyolojik faktörler su yüzüne çıkarılarak, konunun önemine dikkat çekilmiştir. Sadece Balkan hezimetleri açısından değil; birçok muvaffakiyetsizliğin sebebi olarak gösterilebilecek insan kalitesizliğinin zararlı etkileri bu yöndeki olumsuzlukların yaşanmaması adına, kitaptan çıkarılabilecek derslerin

merkezinde yer alıyor. Makalenin bu yönüyle devlet politikalarını üreten mekanizmaların hizmetine sunulması ve iyi idrak edilmesi kitabın kıymetinin fark edilmesini sağlayacaktır.

Kitap bu minvalde ilerlerken, Balkanlardaki kültürel varlığımızın su altında kalmış hazinelerinden birinin su yüzüne çıktığına şahit oluyoruz. *“Balkan Bozgununa Prizren’den Ağıt: Sultan Reşat Türküsü”* isimli makale bir hezimetin ruhsal buhranını çok iyi yansıtan ağıtı içermesi yönüyle diğer makalelerden ayrılıyor. Vefa hissini Balkan insanının yüreğinde dolup çağladığını anladığımız, bu türküyü Prizren’den savaşa katılan iki Osmanlı neferinin evrakları tamamlıyor. Görseline yer verilen bu evraklar ve türkü, Balkanlardaki Osmanlı izlerini silme çabalarına iyi bir cevap olabilecek niteliktedir. Prizren’den iki neferin Osmanlı ordusuna katıldığı aşikâr olmakla beraber, 1. Dünya Savaşı esnasında Balkanlardan İslam’ın son kalesini savunmak adına Osmanlı ordusuna önemli katılımlarda olmuştur. Bu konu ise *“Birinci Dünya Harbinde Rumeli’den Osmanlı Ordusuna Müslüman Gönüllü Katılımları”* makale başlığıyla ele alınmıştır. Resmi kayıtlar çok iyi şekilde kullanılarak, akıldaki soru işaretleri böylelikle giderilmiştir.

Balkanlardaki Müslüman varlığının en önemli unsuru olan Arnavutlar ise *“20. Yüzyılın Başlangıcından Günümüze Arnavutlarda Osmanlı ve Türkiye Algısı”* adlı makale ile işlenmiştir. Müellifin 2009-2010 yıllarında Arnavut nüfusun meskûn olduğu Kosova’da askeri bir görevi yerine getirmek maksadıyla bulunması ise makalelerin ehemmiyetini arttırmaktadır. Zira tarihi süreç içerisindeki olayların geleceğe yansımaları, yazar tarafından daha iyi bir tahlille okura sunulmuştur. Yazarın gözlemlerine ve anılarına bu şekilde yer vermesi okuyucuya geçmişle gelecek arasında kıyas yapabilme olanağını sağlamaktadır. Ayrıca kitabın sonuna eklediği epilog kısmıyla bölgede görev yaptığı döneme ait faaliyet raporu, müellifin etkin yönünü göstermesi açısından önemlidir.

Dönemle ilgili kaynakların bütün makalelerde olduğu gibi çok iyi kullanılması, arşiv kayıtlarının tarihi bilgilerle harmanlanarak sunulması, konunun birçok detayına hâkimiyet sağlamaktadır. Bazen dönemde yazılmış siyasi bir gazeteyi okuyormuş izlenimi uyandıran ve araştırmanın kıymetini arttıran bu yönü, eseri üstün kılan bir özellik olarak kendini göstermektedir. Ayrıca kaynakların yapbozun parçaları gibi anlatılan konuya yerleştirilmesi konu bütünlüğünü sağladığı gibi, okuyucunun konudan kopmasını engellemiştir. Kısaca bilimsel muhtevası gayet doyurucu olan bu eser her türlü övgüyü hak ediyor.

Sonuç olarak; Osmanlı Balkanları kaybederken aslında geçmişini yitirdi. Balkan şehirlerine ruhuna kazıdığı, özene bezene meydana getirdiği, uzun

yıllar boyunca kemale erdirdiği, kùltürünü kaybetti. Tarihini kaybeden bir milletin geçmişini yitirdiği yerde araması gayet doğaldır. Bu arayışın en önemli adımlarından biriside tarih ilminin rehberliği ile yapılanıdır. Bu anlamda tarih ilmi, geçmişin tozlu raflarına sıkışmış gerçekleri, gözler önüne serme görevini ifa eder. Hasip Saygılı bu görevi layıkıyla yerine getirerek, ince eleyip sık dokumuş, tarih ilmini en değer kazanacağı kulvarda anlamlandırarak, geleceğe rehber olacak şekilde kıymete dönüştürmüştür.